

"Långt borta från makten"

Gert Gelotte om Vrångö

19°C | V6m

Mer väder

Koll på trafi

Mer trafik

Varken dold eller hemlig förföljelse

Historikern och författaren Henrik Arnstad är specialiserad på andra världskriget. Han är mycket kritisk till många av de uppgifter drottning Silvia tagit fram om sin far och skriver att Walther Sommerlath gav "sitt aktiva understöd till nazismens jedeförföljelser".

Historien om drottning Silvias fader, den tyske nazisten Walther Sommerlath, har en deprimerande solkighet över sig när den nu – återigen – sprider sig över det svenska medielandskapet. Denna solkighet är ingen slump. Känslan är istället det bestående intryck som den så kallade "konsensusdiktaturen" Nazityskland gett hos många av oss som dagligen arbetar med regimens historia.

Det finns en betydligt bredare historia hos smånazisten och småborgaren Walther Sommerlath än hos exempelvis kung Carl Gustafs morfar, den betydelsefulla tyske hertigen Karl Edvard. Medan kungens morfar var god vän med Hitler och spelade i den nazistiska elitdivisionen, så var drottningens pappa en liten kugge i nazismens folkliga framgångssaga. Walther Sommerlath var en ryggradslös individ i den stora tyska massan av människor som utnyttjade och berikade sig på det brutala och mordiska barbari som hette Nazityskland. Utan att smutsa sina egna händer med blod var nazisten Sommerlath så framgångsrik att hans dotter gifte sig med Sveriges konung och blev drottning Silvia. När Sommerlath intervjuades om sin politiska bakgrund 1976 ljög han reportern rätt upp i ansiktet och förnekade sitt medlemskap i nazistpartiet. Ännu vid hans död 1990 var familjens hemlighet bevarad.

Drottning Silvias beteende i ärendet är detsamma som hos majoriteten av det tyska folket, angående den egna familjens nazism. Total förnekelse, vilket har föranlett en beställd "undersökning" som också levererade önskat resultat. Walther Sommerlath utnämns till en god människa, som "hjälppte en judisk affärsman att fly". Detta är verklighetsfrämmande absurditeter, men mer om det senare.

Kontexten hittar vi istället i åren efter 1945, då det tyska folket vaknade upp i sina sönderbombade källare och såg sig tvungna att försöka fortsätta leva. Plötsligt var de inte längre mänsklighetens härskaras, vilket de kollektivt bestämt sig för att vara sedan det tidiga 1930-talet. Horst Wessel-sångens utrop "Die Fahne hoch!" ekade inte längre - triumfatoriskt på gatorna. Istället var tyskarna det värsta mänskliga

SOMMERLATH OCH NAZISMEN

HENRIK ARNSTAD

Född: 1967.

Arbetar som: Historievetenskaplig skribent.

Har tidigare gett ut: En biografi om den förre svenske utrikesministern Christian Günther, Spelaren Christian Günther: Sverige under andra världskriget (2006) samt Skyldig till skuld: En europeisk resa i Nazitysklands skugga (2009), en bok som handlar om de forna europeiska axelmakterna och deras hantering av sin historia.

Har också grundat den republikanska webbplatsen www.republik.nu

avskummet genom historien, enligt en enig utländsk journalistkår som besökte dem för att skriva artiklar med vinkeln ”nazismen lever i Tyskland”. Ingen i samtiden beskrev det bättre än författaren Stig Dagerman:

”Man frågade källartyskar om de hade det bättre under Hitler och dessa tyskar svarade: ja. Man frågar en drunknande man om han hade det bättre när han stod uppe på kajen och den drunknande svarar: ja.”

Mitt i denna baksmälla satt nazisten Walther Sommerlath med sin familj, däribland den lilla dottern Silvia. Dessa reagerade likadant som nästan varenda tysk. ”Vi har aldrig varit nazister.” En av de modigaste människor undertecknad någonsin mött är Katrin Himmler, vars farfarsbror hette Heinrich Himmler. Katrin har berättat om hur samma situation gällde – absurdt nog – även i hennes familj. Enligt släktlegenderna var det enbart det svarta fåret Heinrich som varit nazist, alla andra hade lidande känt sig tvungna att verka i det nationalsocialistiska samhället. Självklart var detta en myt, vilket Katrin Himmler förtjänstfullt avslöjade i sin bok *Die Brüder Himmler* (Bröderna Himmler).

Men som historiker får man lära sig en sak mycket tidigt: Myter finns därför att de behövs. Fakta är oftast chanslösa gentemot myter, som har en mycket starkare laddning för de som bär på dem. Myter skapar identiteter – både kollektiva och individuella. Och för den andra generationen tyskar efter nazistgenerationen (det vill säga drottningen och hennes jämnåriga) är konstruktionen och vidmakthållandet av myterna centrala, angående svaret på den existentiella frågan ”vem är jag?” eller rättare sagt ”var kommer jag ifrån?”. Ytterst få tyskar i denna generation har kunnat konfrontera sanningen, att pappa och mamma var entusiastiska nazister. Istället går de till extremer för att förneka detta, till och med inom familjen Himmler. Publiceringen av Katrin Himmlers bok ledde till att stora delar av hennes släkt slutade tala med henne.

Den nazityska förföljelsen mot judar startade omedelbart efter maktövertagandet 1933 och var varken dold eller hemlig. En märklig detalj som framkommit i komparativa studier av fascistiska rörelser är att den italienska fascismen var mer brutal innan den fick makten än efteråt, medan förhållandet var det motsatta angående den tyska nationalsocialismen. Det går heller inte att påstå att den demokratiskt tillsatte Adolf Hitler kom till makten tack vare sin aggressiva antisemitism, snarare tvärtom. Det var inte antisemitismen som lockade tyskar att rösta nationalsocialistiskt. Andra västeuropeiska nationer var betydligt mer antisemitiska än Tyskland – det mest kända exemplet är Frankrike.

Walther Sommerlath visste vilken typ av parti han blev medlem i 1934. Då hade judehatet redan demonstrerat sin extrema våldsamhet i det Tyskland som förvandlats till Nazityskland. Inte heller fanns något tvång att bli partimedlem, vilket var ovanligt bland utlandstyskarna i Brasilien (till vilka Sommerlath hörde). Tvärtom var medlemskap i NSDAP en sällsynt ynnest, som efter maktövertagandet enbart gavs till särskilt utvalda. Med andra ord gav Sommerlath 1934 sitt aktiva understöd till nazismens judeförföljelser.

Walther Sommerlath hade inga problem med brutal antisemitism, vilket har sin betydelse då vissa nu försöker tolka honom som en hjälte. Hans rätta bevekelsegrunder vet vi ingenting om. Det har förekommit tankar om att han inte var ”riktig” nazist utan enbart opportunist, vilket dock förutsätter att han fick någon omedelbar nytta av sitt medlemskap i partiet. Men någon sådan existerade inte i större omfattning, enligt vad undertecknad kan se. Tvärtom var som sagt organiserade nazister sällsynta bland tyskarna i Brasilien, vilket kan ha föranlett höjda ögonbryn då Sommerlath syntes med sin partinål på kavajslaget.

Först 1939 flyttade Sommerlath till Tyskland, för att överta en blomstrande industri från dess rättmätige judiske ägare Efim Wechsler. Då skedde det som kan kallas för opportunist, det vill säga möjlighet att berika sig på nazismens våld mot judar. Alla fakta pekar alltså mot att Sommerlath istället var en ideologiskt övertygad nazist, trots att han levde långt borta i Brasilien och inte såg NSDAP:s SA-trupper triumfera efter valsegern 1933. Påverkan var en annan. Men om detta vet vi egentligen ingenting, den mycket mer intressanta frågan är om det egentligen finns någon skillnad på övertygelse utifrån ideologi och ”opportunist”.

Våra val är sällan så rationella som vi vill tro. Vad tänkte exempelvis alla de svenskar som i förra valet röstade på det post-fascistiska partiet Sverigedemokraterna? Till skillnad från Walther Sommerlath 1934 har dessa svenskar fascismens facit, vilket stavs Auschwitz. Viktigt i sammanhanget är att det är en väldig skillnad på att rösta på SD gentemot att bli partimedlem. Medlemskap kräver en medveten aktivism, vilken Walther Sommerlath alltså visade 1934. Och viktigast på agendan

för nazistpartiet var att Tyskland skulle bli judenfrei. Judefritt. Fram till Förintelsens start 1941 handlade det om emigration – judarna skulle ut ur landet.

Nazisten Walther Sommerlaths bidrag till att göra Tyskland judenfrei var att han ansvarade för att industrialisten och juden Efim Wechsler fördrevs till Brasilien. Denna operation hade två vinnare och en förlorare. Den ena vinnaren var den tyska nazismen, som kom ett steg närmare utopin om ett judefritt samhälle. Den andre vinnaren var Walther Sommerlath, som även avgick med segern på lång sikt. Han tillskansade sig till underpris en industrirörelse som gick med betryggande vinst och som under kriget kunde förse Tysklands arméer med krigsmateriel. Sommerlath blev rik och kunde fostra en dotter, som på 1970-talet blev Sveriges drottning.

Förloraren var Efim Wechsler, som liksom så många andra tyska judar gick en osäker framtid till mötes. Å andra sidan kunde det ha gått betydligt värre för Wechsler, som ändå fick försörjning och inresetillstånd till Brasilien där han övertog en kaffeplantage som ersättning för sin industri. Inget bra byte för Wechsler. Att tolka detta som att Sommerlath ”räddade en jude undan Förintelsen” är en horribel slutats. Sommerlath var en nazistisk våldsverkare gentemot en tysk jude, även om han använde den kontraktsskrivande pennan snarare än gaskammaren i sitt brott. Att villkoren han gav Wechsler kunde ha varit betydligt sämre är inget försvar. Framför allt existerade inte Förintelsen 1939 varför Sommerlath inte kan anses ha utfört någon ”räddning” undan den. De ord som istället bör beskriva Sommerlaths person och moraliska förmågor hör till invektiven.

Drottning Silvia säger nu i GP att hon inte var ”rädd för vad jag skulle hitta när jag började söka i arkiven. Jag visste att jag inte hade anledning att vara orolig”. Hovet planterar, som alltid, sin historia i en ”exklusiv” intervju, där inga problematiserande följdfrågor ställs av ”journalisten”. Vi andra har bara att undra vad Silvia menar med dessa ord, som förefaller obegripliga. Hennes ”undersökning” är ett hopkok av märkligheter samt vissa nya pusselbitar, framför allt angående hur nazisten Sommerlath lyckades ordna brasilianskt inresetillstånd åt Wechsler.

Återigen landar vi i den solkiga och deprimerande diskurs som utmärker denna andra generation transkar. Historikern Mats Deland ”förutsätter att kritisk journalistisk granskning snart förpassar de sagoberättande delarna av [utredningen] till historiens sophög”. Denna optimism delar inte undertecknad. Som sagt, myter finns därför att de behövs. Och monarkin Sverige klarar kanske inte en ärlig och officiell skildring av kungaparets nazistiska familjeförflutna, som dessutom är betydligt värre på kungens sida än på drottningens. Kungen heter Hubertus i mellannamn till minne av hans morbror, den nazityske soldaten prins Hubertus av Coburg som stupade i striden mot ”judebolsjevismen” i Ukraina 1943.

Skuld går aldrig i arv, det förtjänar att påpekas. Däremot föranleder kungaparets påbrå en plikt till ansvar. Och detta ansvar har inte tagits, i och med publiceringen av en propagandistisk ”undersökning”. Tvärtom. Historien om drottning Silvia och hennes fader är enbart en fortsatt och utdragen tragedi, både för familjen Bernadotte och för det Sverige de representerar.

Henrik Arnstad
kultur@gp.se

3 läsare har rekommenderat denna artikel
Rekommendera artikeln som anonym. Logga in med Facebook. Vad är detta?

Läs mer

- Allsvenskans skytteliga
- Göteborg centrum för ljudkonst
- Tuff sommar för detaljhandeln

5 blogglinlägg länkar till den här artikeln

 Twingly bloggsök

Nazist kopplingarna i fam Sommerlath?

2 dagar sedan Havets blogg

ANMÄL

Kunglig nazism

3 dagar sedan I'm not gonna diss you on the internet

ANMÄL

sarahs nyckel ställer oss en obekväm fråga

3 dagar sedan Bokbloggar.se

ANMÄL

sarahs nyckel ställer oss en obekväm fråga

3 dagar sedan och dagarna går...

ANMÄL

What is our personal responsibility?

3 dagar sedan Tumbleweed's World

ANMÄL

Annons

RECENSIONER

SKIVOR

Beyoncé följer kända spår

LITTERATUR

Magisk värld badar i ljus

FILM

Söker människans kärna

SCENKONST

Austen utan
samtidskontakt

KONST & DESIGN

Forskande blickar i
gränsland

Ett riktigt samarbete

John Hiatt | Dirty jeans and

Skivor RSS

En långsam melankolisk

Att framkalla ett förflutet

Litteratur RSS

Huss lunkar vidare

Gripande sökande

Film RSS

Könsstrid där alla blir

Kvinnoröster från tre sekler

Scenkonst RSS

Pionjär i vardagsliv och

Skaparglädje hos Miró

Konst & Design RSS

Är du drabbad av posttjuven?

Stängdes in på fritidshem

Dömd till fem års fängelse

[Nyheter RSS](#)

Chelseastjärnans pappa

Världsettan Djokovic drygade ut

För mycket regn – taket på

[Sport RSS](#)

"Jag vill inte ha några spärrar"

Göteborg centrum för ljudkonst

En långsam melankolisk

[Kultur & Nöje RSS](#)

Datorer tar över på börsen

Ratingbolag granskas

Vd lämnar Cdon

[Ekonomi RSS](#)

Kolla lampornas lyskraft

Kläder återkallas efter

Bråk om Androidprodukter

[Konsument RSS](#)

På TV Just nu

- 16:55 En arkitekt talar ut
- 17:55 Sportnytt

- 17:10 Från Sverige till himlen
- 17:40 Nyhetstecken

- 16:55 Project Runway
- 17:55 Hell's Kitchen

- 17:00 Mister Ernest
- 19:00 TV4Nyheter

- 16:55 Dr Phil
- 17:50 TV4Nyheter

- 17:05 Grey's Anatomy
- 18:00 Roomservice

- 17:00 Family Guy
- 17:30 Scrubs

- 16:50 Masterchef USA
- 17:45 The Restaurant

- 17:00 Husjägarna
- 18:00 Cold Case

- 17:00 Syna bluffen: Avsnitt
- 17:30 Förklaring följer:

Visa upp din nyfödda bebis
för släkt och vänner

gp.se/webbisar

GP

